

Tayland'da Tutuklu Uygur Türkleri

Bilgi Notu

Doğu Türkistan İnsan Hakları İzleme Derneği (ETHR)

Yusuf Tusun

Vildan Kadioğlu Sariyaşar

Zehranur Ertek

Son güncelleme tarihi: 24/01/2025

Genel Durum:

2013 ve 2014 yıllarında, Çin'in iç bölgelerinden yüzlerce Uygur Türkü yasa dışı yollarla Tayland'a geçiş yapmış ve Tayland emniyet güçleri tarafından tutuklanmıştır. Aradan geçen 10 yıl boyunca bu kişiler zor koşullar altında yaşamış ve şu anda 48 Uygur Türkü hâlâ herhangi bir suçlama olmaksızın tutuklu bulunmaktadır. Bu kişiler, kötü yaşam koşulları ve Çin'e iade edilme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaya devam etmektedir.

Tarihi Süreç:

- 2013- 2104: Bu yıllar içerisinde 350 Uygur Tayland polisleri tarafından yakalandı.
- 2015: Temmuz ayında 172 kadın ve çocuk Türkiye'nin girişimiyle kurtarılarak Türkiye'ye nakledildi.
- 2015: Tamamı yetişkin erkeklerden oluşan 109 kişi Çin'e iade edildi.
- 2015- 2023: Kalanlardan 5 kişi kötü yaşam koşulları sebebiyle hayatını kaybetti.
 - a) Mattohti Metqurban: 41 yaşında 24 Nisan 2023 de hapishanede hayatını kaybetti.
 - b) Abdülaziz: 49 yaşında 12 Şubat 2023 de hapishanede hayatını kaybetti.
 - c) Hayatını kaybeden diğer kişilerin kimliğine ulaşamadı.
- 2017: 20 Kasım 25 kişi firar ederek kaçtı. Firar edenlerden 5'i aynı gün yakalandı.
- 2022: 8 kişi tekrar firar etti, firar edenlerden 3'ü kayboldu ve 5'i yakalandı.

- 2022: Farklı bölgelerde olan Uygur mahkûmlar Tayland'ın merkezi şehri Bangkok'a nakledildi.
- Şu an tutuklu olanların sayısı: **48**
- **Tutulduğu yer:** Bangkok Yannawa bölgesindeki Soi Suan Phlu'daki Göçmenlik Bürosu (IB) merkezi

Tutukluların Sağlık Durumları:

- Küçük odalardan kapasiteden fazla kalması
- Kaşıntı, Vücut Gevşemesi, osteoporoz, Eklemlerin Sertleşmesi, Körlük, Böbrek Hastalığı, Akciğer Hastalığı, Kalp Hastalığı, Bağırsak Kanseri, Nörolojik Bozukluklar, Çeşitli Zihinsel Hastalıklarla karşı karşıya kalmak
- Yemek kalitesinin düşük olması ve yetersiz beslenme sorunu
- Uygur Türklerinin farklı odalara ya da merkezlere bölünmesi
- Helal yemek temin edilmemesi
- Ailesi ve akrabaları ile herhangi bir şekilde iletişim kuramaması
- Başka ülkeden gelen arkadaşların ve akrabalarının ziyaretini kabul edememesi
- Hastaların tedaviden yoksun kalması,
- Diğer mahkûmlarla aynı imtiyaza sahip olmaması

Çin'e İade Edilme Tehlikesi:

Uygur Türkü mahkûmlar, Temmuz 2015'te 109 Uygur Türkü'nün Çin'e geri gönderilmesi gibi korkunç bir sonla karşılaşma endişesiyle yaşamlarını sürdürmektedir. Bunun yanı sıra, Çin konsolosluğunun düzenli olarak gelip sorgulamalar yapması, Birleşmiş Milletler'in Tayland'daki merkezinin Uygur Türklerinin iltica taleplerini kabul etmemesi ve sığınabilecek üçüncü bir ülkenin bulunmaması iddiası, onların içinde bulunduğu zorlukları daha da artırmaktadır. Ayrıca, Çin'in baskısıyla Tayland hükümeti çalışanları tarafından uygulanan çeşitli işkenceler de bu mahkûmların maruz kaldığı ağır insan hakları ihlalleri arasında yer almaktadır.

Uygurların tutukluluk durumunu sona erdirme yetkisi tamamen Tayland hükümetine aittir. Ancak son yıllarda, yalnızca birkaç muhalefet partisi mensubu siyasetçi bu kişilerin serbest bırakılması için çaba göstermiştir. Haziran 2023'te Mülteci Günü panelinde konuşan Parlamento Üyesi Kannavee Suebwang, harekete geçilmediği takdirde Uygurların "gözü altında öleceklerini ve gelecekleri olmayacağını" dile getirmiştir. Buna rağmen, kamuoyunda bu tür bir karşı duruş oldukça nadirdir. Çin'in etkisinin güçlü olduğu bir ortamda, uluslararası baskının eksikliği nedeniyle Tayland hükümetinin müdahale etme ihtimali düşük görünmektedir.¹

Son Gelişmeler (2025):

- 8 Ocak 2025: Tayland makamları, tutuklulardan “gönüllü sınır dışı” belgelerini imzalamalarını talep etti.
- 10 Ocak 2025: Tutuklular Çin'e iade edilme riskine karşı açlık grevine başladı.
- Bu süreç içerisinde Uygurların Tayland Göçmen Gözaltı Merkezinde diğer tutuklulardan ayrı bir odaya alındığı bilgisine ulaşıldı.
- 15 Ocak Uluslararası Doğu Türkistan STK'lar Birliği temsilcileri ile Ankara'da Tayland Büyükelçisi arasında bir görüşme gerçekleştirildi. Görüşmede büyükelçi, Uygurları Çin'e iade etmeyeceklerini açık bir biçimde ifade etti.
- 19 Ocak 2025: The New York Times'ın haberine göre, Tayland'daki Uygur tutuklular, Çin'e iade edilme tehdidi nedeniyle 10 Ocak'ta açlık grevine başladı. Bu durum, gizlice sağlanan ses kayıtları ve tutukluların aileleri ile insan hakları savunucuları tarafından doğrulandı.
- 20 Ocak günü tutuklu Uygurlar ile Tayland yerel kuruluşlarından bir heyet görüşme yapmış ve Uygur tutukluların 7 gündür açlık grevinde olduğu ve girevden amacının Tayland hükümetinin onları BM Mülteciler Yüksek Komitesi ile görüşmesine izin verilmesini talep etmek için olduğunu belirtmiştir.
- Elde edilen bilgilere göre Uygurların Çin'e iade edilme tehlikesi yüksektir.

¹ <https://www.nytimes.com/2024/11/10/magazine/uyghur-china-escape.html>

Kaynaklardan iki kişi, Taylandlı yetkililerin sınırdışı etme girişimlerini şu nedenlere dayandığını öne sürmüştür:

1. Diplomatik İlişkilerin 50. Yıl Dönümü: 2025 yılı, Tayland ile Çin arasındaki diplomatik ilişkilerin 50. yıldönümüne denk gelmektedir. Bu durum, Çin'in Tayland üzerindeki baskısını artırmış olabilir.
2. Paetongtarn Shinawatra'nın Babası Thaksin Shinawatra'nın Çin ile Yakınlığı: Mevcut Başbakan Paetongtarn Shinawatra'nın babası ve eski Başbakan Thaksin Shinawatra'nın Çin ile olan yakın ilişkileri dikkat çekmektedir. 2006'daki askeri darbeyle görevden alınan Thaksin, 2023 yılına kadar sürgünde yaşamış ve bu süreçte Çin ile güçlü bağlar kurmuştur. Ayrıca, Thaksin'in Çin'de yüksek miktarda mülk sahibi olduğu da bilinmektedir. Yeni bilgilere göre, Thaksin'in, kızına Uygurların Çin'e iade edilmesi konusunda telkinde bulunduğu iddia edilmektedir. Bu durum, Tayland'ın Çin'le ilişkilerinde Thaksin'in etkisinin sürdüğüne dair güçlü bir işaret olarak görülmektedir².
3. Mevcut Başbakan Paetongtarn Shinawatra'nın olası Çin Ziyareti: Elde edilen bilgilere göre Başbakan Paetongtarn Shinawatra'nın 4 Şubat'ta Çin'e bir ziyaret gerçekleştirmesi bekleniyor.

Ülkelerin ve kurumların bu duruma ilişkin açıklamaları:

- **ABD Temsilciler Meclisi (Çin'e İlişkin Temsilciler Meclisi Seçme Komitesi):** 17 Ocak 2025 tarihinde, Tayland'ın ABD'deki büyükelçisi Chindawongse'ye, Çin'e İlişkin Temsilciler Meclisi Seçme Komitesi başkanlığını yürüten John Moolenaar tarafından bir mektup³ yazıldı. Mektupta, Moolenaar'ın Çin'e sınır dışı edilmesi öngörülen 48 Uygur'a karşı duyulan endişe ele alındı.
- **ABD Dışişleri Bakanı:** ABD Senatosundaki onay görüşmesi esnasında, Dışişleri Bakanı Marco Rubio konuya ilişkin yaptığı açıklamada⁴, "Bangkok'a, sınır dışı etme

² <https://x.com/saksithcna/status/1881931559948963953?s=46&t=ahiv3L1dESs1fK7V1J5o-w>
³ https://selectcommitteeontheccp.house.gov/sites/evo-subsites/selectcommitteeontheccp.house.gov/files/evo-media-document/Letter_Uyghurs%20detained%20in%20Thailand_1.17.2025.pdf

⁴ <https://www.abc.net.au/news/2025-01-22/thailand-calls-not-to-deport-48-uyghurs-china/104845272>

kararlarını uygulamaması için baskı yapacağız.” ifadesine yer verdi. Bakan Rubio ayrıca, bu olayın, “Uygurların Çin'de uğradığı zulmü hatırlatmak" için bir fırsat olduğunu ve bunun "şimdiye kadar yaşanan en korkunç olaylardan biri" olduğunu söyledi.

- **Cumhuriyet Partili Temsilci Chris Smith**, Tayland'daki Uygur mültecilerinin Çin'e zorla geri gönderilme tehlikesiyle karşı karşıya olduğuna dair raporlara yanıt olarak websitesinde⁵, zorla iade edilen mültecilerin, Çin'in Sincan Uygur Özerk Bölgesi'ndeki zorla çalıştırma kamplarına gönderileceğini ve bunun Tayland'ın insan ticaretiyle mücadelesindeki çabalarına zarar vereceğini belirten açıklamada bulundu.
- **UN Human Rights Council**: Resmi sitede yapılan açıklamada⁶, Birleşmiş Milletler uzmanları tarafından Tayland hükümetinin 48 Uygur'un Çin'e transferini derhal durdurması talep edildi. Uzmanlar, bu kişilerin işkence veya kötü muameleyle uğrayabileceğinden endişe duyduklarını belirterek Tayland'dan Uygurlara sığınma başvuru hakkı tanınması ve uygun koşullarda tıbbi destek sağlanması istendi. Ayrıca Konsey, 48 kişiden 23'ünün diyabet, böbrek fonksiyon bozukluğu, alt vücut felci, cilt hastalıkları, mide-bağırsak rahatsızlıkları ve kalp ve akciğer rahatsızlıkları gibi ciddi sağlık sorunları yaşadığını bildirdi. BM İnsan Hakları Özel Raportörleri 21 Ocak 2025 tarihinde 48 Uygur ile ilgili yaptıkları açıklamada, "Bu kişiler (Uygurlar), Çin'e iade edilmemeli." dedi.
- **People Serving People Foundation (PSPF)**: ASEAN bölgesinde yaşanan insan hakları ihlallerini ve sivil toplum gelişimine destek vermeyi amaçlayan Taylan merkezli vakfın yöneticisi Chalida Tajaroenusuk tarafından yapılan açıklamada⁷, Tayland'da tutulan Uygurların durumlarının “korkunç” olduğu ifade ediliyor.
- **Justice for All**: Ekibi tarafından başlatılan “Save Uyghur” kampanyası kapsamında, Tayland hükümetine 48 Uygur sığınmacının Çin'e sınır dışı edilmesi yönündeki olası planları derhal durdurması çağrısında⁸ bulunuldu. Kararın, Uygurların hayatlarını tehlikeye atacağından ve insan hakları standartlarına uygun olmadığından bahsedildi.

⁵ <https://chrissmith.house.gov/news/documentsingle.aspx?DocumentID=413479>

⁶ <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/01/thailand-must-immediately-halt-deportation-48-uyghurs-china-un-experts>

⁷ <https://www.bbc.com/news/articles/c5ve63qrvyko>

⁸ <https://www.justiceforall.org/save-uyghur/save-uyghur-campaign-urges-thailand-to-halt-deportation-of-uyghur-asylum-seekers/>

- **Human Rights Watch (HRW):** Uygurların, Tayland'da kötü koşullarda, yetersiz tıbbi bakım ve hijyenle tutulduklarını ifade etti. Tayland hükümetinin, uluslararası hukuk gereği, insan hakları ihlalleriyle karşılaşabilecek kişileri geri göndermemesi gerektiğini ifade eden grup, Tayland'a tutuklu Uygurların serbest bırakılması çağrısında⁹ bulundu. Grup konu ile ilgili açıklamada, "Tayland'daki göç işleri yetkilileri, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ajansının Uygurlara erişimini defalarca reddetti ve bu kişiler, mülteci statülerinin tanınması hakkını kullanamadı." ifadesine yer verildi. HRW Asya Direktörü Elaine Pearson, "Ardışık Tayland hükümetleri, Çin hükümetinin Uygurları Çin'e göndermeleri için yaptığı baskı ile Uygurları insanlık dışı koşullarda gözaltında tutmaya devam ediyor. Başbakan Paetongtarn Shinawatra'nın Uygurları derhal serbest bırakarak ve güvenli bir üçüncü ülkeye seyahat etmelerine izin vererek bu kötüye kullanım döngüsüne son verebilir." dedi.
- **Muslim Youth Movement Malaysia (ABIM):** Hareketin başkanı Ahmad Fahmi Bin Mohd Samsudin tarafından yapılan çağrıda, Tayland hükümetine, 43 Uygur mültecinin Çin'e sınır dışı edilmesini engellemeleri çağrısında bulunuluyor. Daha önce 2015'te gönderilen Uygurların durumunun belirsiz olduğunu hatırlatarak Tayland hükümetine uluslararası hukuk kurallarına uygun hareket etmeleri gerektiği vurgulanıyor.
- **No Business With Genocide (NBWG):** Washington merkezli grup, "Çin'e Geri Gönderilmek Üzere Olan Uygurları Kurtarın" başlıklı yazısında¹⁰, daha önce Tayland hükümeti tarafından Uygurlara karşı gerçekleştirilen insan hakları ihlallerinden bahsediliyor. Ardından, son raporlar ışığında Tayland'ın Uygurları Çin'e sınır dışı etmeyi planladığını ve Çin'in, ABD'deki yönetim değişikliğinden faydalanarak Tayland'a bu adımı atmaya zorladığı düşünülüyor.
- **United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR):** Yüksek Komiserliğin Sözcüsü Babar Baloch tarafından yapılan açıklamada¹¹, kurum olarak ilgili durumu yakından takip ettiklerini ve Taylandlı yetkililerden güvence talep ettiklerini ifade etti.

⁹ <https://www.hrw.org/news/2025/01/17/thailand-dont-send-uyghurs-china>

¹⁰ <https://actionnetwork.org/letters/save-uyghurs-from-imminent-deportation-to-china>

¹¹ <https://www.voanews.com/a/rubio-vows-to-oppose-thai-uyghur-deportations-as-us-secretary-of-state/7942121.html>

Ayrıca, Tayland yetkililerinin personelinin "çözümleri kolaylaştırmak amacıyla dava yüküyle ilgilenmesine" hiçbir zaman izin vermediğini belirtti.

- **Akademisyen Çağrısı:** Çeşitli ülkelerden 130'dan fazla akademisyen, Tayland'daki yetkililere Uygurları Çin'e geri göndermemeleri için çağrıda bulundu. Sheffield Üniversitesi öğretim üyesi David Tobin başta olmak üzere, 2024 yılında pek çok araştırmacı ve akademisyen tarafından 48 Uygur mülteciye ilişkin endişeleri içeren bir bildiri yayınlandı. Bildiri kısa bir sürede 130'dan fazla akademisyenin desteği ile büyüdü.
- **Çin:** Çin Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, "Konu, iki egemen devlet arasındaki adil iş birliğini içeriyor." denildi. Ayrıca, Bakanlık Sözcüsü Mao Ning, Birleşmiş Milletler uzmanlarının, BM tüzüğünde yer aldığı gibi, üye ülkelerin yargı özerkliğine saygı göstermeleri ve pervasızca açıklamalar yapmaktan kaçınmaları gerektiğini ifade etti. Ek olarak, Marco Rubio'nun 15 Ocak'ta Senato'daki onay görüşmesinde dile getirdiği endişeler üzerine, Çin'in Bangkok Büyükelçiliği tarafından söz konusu Uygurlar ayrılıkçı olmakla suçladı.
- **Chinese Human Rights Defenders:** Organizasyonun eş direktörleri arasında yer alan Sophie Richardson, Bangkok'ta 22 Ocak'ta düzenlenen bir panel etkinliğinde, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)'nin, Uygurları mülteci olarak tanıma konusunda herhangi bir engel olmadığını ve Uygurların mülteci olarak ilan edilmemesini anlamadığını ifade etti.
- **Tayland:** 17 Ocak'ta Tayland Savunma Bakanı Phumtham Wechayachai gazetecilere yaptığı açıklamada, Uygurların gözaltına alınmasını denetleyen Ulusal Güvenlik Konseyi ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin bu konuda endişelerini dile getirmesinin ardından Uygurlar ile görüşüğünü söyledi. Bakan, Uygurları sınır dışı etme noktasında acil planlarının olduğunu reddetti.

Önceki Yıllarda Çin'e İade Edilen Uygurlara Ne Oldu ?

1997 yılından itibaren Çin'in, Uygurlara yönelik uluslararası baskılarını genişleterek dünya genelinde 28 ülkede 1.546 vakayı kapsayan tutuklama, sınır dışı etme, iade ve zorla geri gönderme gibi insan hakları ihlalleri gerçekleştirmiştir. Çin'in Uygurlara Yönelik Uluslararası Baskı Veritabanı, 1997 - Mart 2021 arasında 1.151 tutuklama ve 395 sınır dışı

vakasını belgelemektedir. Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da 647, Güney Asya'da 665 vaka ile baskının bu bölgelerde yoğunlaştığı görülmektedir. 2017'de Doğu Türkistan'da kitlesel gözetim sisteminin devreye girmesiyle bu baskılar hızlanmış, özellikle 2014-2021 arasında 20 ülkeden 1.327 Uygur tutuklanmış veya zorla Çin'e gönderilmiştir. Veriler, yalnızca kamuya açık bilgilere dayandığı için gerçek rakamların çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Çin'in bu baskıcı politikaları, insan hakları ihlallerinin sistematik ve uluslararası bir boyut kazandığını açıkça göstermektedir.

Çin'e iade edilen Uygurların akıbeti, ciddi insan hakları ihlallerine ve sistematik baskılara işaret etmektedir. İade edilenler genellikle yargısız bir şekilde gözaltına alınmakta, zorla kaybedilmekte veya sözde "yeniden eğitim kamplarına" gönderilmektedir. Bu kamplarda bireyler, sert fiziksel ve psikolojik işkenceye, ideolojik indoctrinasyona, zorla çalıştırmaya ve kötü muameleye maruz kalmaktadır. Çin hükümeti, bu bireyleri "terörist" ya da "aşırılıkçı" ilan ederek keyfi suçlamalarla cezalandırmakta ve bu süreçte uluslararası hukuku hiçe saymaktadır. Hatta bazı raporlar, iade edilen Uygurların işkence altında hayatını kaybettiğini veya hapisanelerde kaybolduğunu ortaya koymaktadır. İade edilenlerin aileleri genellikle sessiz kalmaya zorlanmakta ya da baskı altına alınmaktadır. Bu durum, Çin'in transnasyonal baskı mekanizmalarının bir uzantısı olarak, Uygurların sadece Çin sınırları içinde değil, uluslararası düzeyde de güvenliklerinden mahrum bırakıldığını göstermektedir.

2017 yılında Mısırdan Çin'e iade edilen 21 Uygur'dan Abdusalam Mamat ve Yasinjan Memtimin, Çin'e döndükten sonra polis nezaretinde hayatını kaybetmiştir. Ger kalanlardan bir daha haber alınamamıştır. Kırgızistan'dan iade edilen Seyitahun Abdukerim ve iki oğlu, Kırgızistan'dan geri çağırıldığında, polis zoruyla oğulları İbrahim ve Ezimet'i de geri dönmeye Çin'e ulaştıktan hemen sonra gözaltına alınmıştır. Suudi Arabistan'dan 2019 yılında iade edilen Osman Ahmet Tohti, daha önce Çin'de tutuklanmış ve işkenceye maruz kalmış bir Uygur olarak, iadesinin ardından tekrar hapsedilmiştir. Ayrıca, 2018'de Birleşik Arap Emirlikleri'nden Çin'e iade edilen Ahmet Talip'in ailesi, kendisinin Çin'e döndüğünden bu yana hiçbir haber alamamış ve iadesinin ardından hapisaneye götürüldüğü bildirilmiştir. Tayland'da 2015 yılında iade edilen 109 Uygur erkek ise zorla "yeniden eğitim kamplarına"

gönderilmiş ve bu süreçte ağır işkence ve kötü muamele gördükleri rapor edilmiştir. Bu örnekler, iade edilen Uygurların genellikle tutuklama, işkence ve zorla kaybetme gibi ciddi insan hakları ihlallerine maruz kaldığını açıkça göstermektedir¹².

Tayland Uygurları Çin'e Neden İade Etmemeli?

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği resmî sitesinde yayınlanan haberde; Birleşmiş Milletler uzmanları, Tayland hükümetine yaptığı çağrıda, uluslararası hukuk normlarına dair özellikle dikkat çekilmesi gereken hususlar yer aldı.

Haberde yer alan ihlallere göz atıldığında:

- 1. Refoulement yasağı (geri göndermeme ilkesi):** Bu ilke, herhangi bir kişinin işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele görme riski bulunan bir ülkeye geri gönderilmesini kesinlikle yasaklıyor. Uzmanlar, 48 Uygur'un Çin'e iade edilmesi durumunda, bu ilkenin ihlal edileceğini belirtti.
- 2. Hukuka aykırı gözaltı:** Uygurların 10 yılı aşkın süredir etkili yasal temsilciden, aile üyelerinden veya bağımsız insan hakları kurumlarından mahrum şekilde tutulması, keyfi bir gözaltı olarak değerlendirildi. Bu durum, bireylerin hukuki inceleme hakkını ve insan onuruna uygun muamele görme yükümlülüğünü ihlal ediyor.
- 3. İnsanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı:** Gözaltı koşullarının yetersizliği, özellikle tıbbi bakım eksikliği ve bu durumun ölümlere yol açması, devletin yükümlülüklerini yerine getirmediğini gösteriyor. Bu durum, insanlık dışı muamele yasağını ihlal ediyor.
- 4. Yaşam hakkı:** Gözaltında meydana gelen ölümler (özellikle çocuklar da dahil olmak üzere beş kişinin ölümü), devletin yaşam hakkını koruma yükümlülüğünü ihlal ettiğini ve keyfi yaşam hakkı ihlali karinesi oluşturduğunu ifade etti.
- 5. Asgari insani standartlara uyum:** Uzmanlar, gözaltında tutulan kişilerin uluslararası standartlara uygun şekilde muamele görmediğini, bu standartların bireylerin hukuki temsil, tıbbi bakım ve aile ile iletişim gibi temel haklarını içerdiklerini belirtti.

¹² https://uhrp.org/wp-content/uploads/2021/06/Transnational-Repression_FINAL_2021-06-24-2.pdf

Uzmanlar, Tayland'ın bu normlara uygun hareket etmesi, Uygurların iadesini durdurması, insani yardımlar sağlaması ve hukuka aykırı gözaltı uygulamalarına son vermesi gerektiğini vurguladı.¹³ Yalnızca BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği değil birçok kurum ve kuruluşun sadece Tayland özelinde değil, Uygurların Çin'e iadesi hususunda yaşanan insan hakları ihlallerine ve geri gönderme hususuna dair çekincelerini ve çağrılarını dile getirdiği görülmektedir.

Uygur Türklerinin Çin'e iadesi, sadece Tayland gibi belirli bir ülkenin politikalarının değil, aynı zamanda uluslararası toplumun insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkelerine bağlılığının bir testidir. Bu tür iadeler, geri göndermeme ilkesinin ihlal edilmesiyle sınırlı kalmayıp, işkence, kötü muamele ve keyfi gözaltı gibi uygulamalara maruz kalma riskini artırmaktadır. Bunun yanı sıra, soykırım ve kültürel asimilasyon politikaları kapsamında insanlığa karşı işlenen suçların bir parçası olarak, iade edilen bireylerin temel hak ve özgürlükleri doğrudan tehlikeye atılmaktadır. Bu bağlamda, ilgili devletlerin yanı sıra uluslararası toplumun tüm aktörleri, hem bireysel hem de kolektif düzeyde sorumluluklarını yerine getirmek zorundadır.

Bu tür iadeler, uluslararası hukukun temel ilkelerini ve insan haklarını ihlal eden ciddi sonuçlara yol açmaktadır. Uygur Türklerinin Çin'e gönderilmesi, birçok uluslararası sözleşme ve normun açıkça çiğnenmesi anlamına gelmektedir ve bu ihlaller çeşitli başlıklar altında değerlendirilebilir:

1. Geri Göndermeme İlkesi (Non-Refoulement):

- Dayanağı:
 - 1951 Mülteci Sözleşmesi (Madde 33): Bir mültecinin, ırkı, dini, vatandaşı, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü nedeniyle hayatının ya da özgürlüğünün tehdit altında olabileceği bir ülkeye geri gönderilemeyeceğini belirtir.
 - Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşmesi (Madde 3): İşkence görme riski olan bir ülkeye geri gönderme yasağı getirir.

¹³<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/01/thailand-must-immediately-halt-deportation-48-uyghurs-china-un-experts>

- İhlal: Uygur Türklerinin Çin'e iade edilmesi, işkence, keyfi gözaltı ve kötü muamele riski nedeniyle bu ilkelerin ihlali anlamına gelir.

2. İşkence ve Kötü Muamele Yasağı:

- Dayanağı:
 - Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşme (UNCAT): İşkencenin mutlak olarak yasaklanmasını öngörür ve taraf devletlerin, işkence riski bulunan ülkelere kişileri iade etmemesi gerektiğini belirtir.
- İhlal: İnsan hakları örgütleri ve BM raporları, Çin'de Uygurların sistematik işkenceye ve kötü muameleye maruz kaldığını belgelemektedir. Bu nedenle iadeler, işkence yasağını ihlal eder.

3. Keyfi Gözaltı ve Adil Yargılanma Hakkının İhlali:

- Dayanağı:
 - Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICCPR): Keyfi gözaltı yasağı ve adil yargılanma hakkını garanti eder.
- İhlal: Çin'de Uygurların yargı süreçleri şeffaf değildir ve çoğu kez keyfi olarak gözaltında tutulduklarına dair ciddi iddialar bulunmaktadır. Çin'e iade edilenlerin adil yargılanma haklarının ihlal edilme riski yüksektir.

4. Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi:

- Dayanağı:
 - BM Soykırım Sözleşmesi: Her türlü soykırım eylemini önleme ve bu tür eylemlere karşı harekete geçme yükümlülüğünü getirir.
- İhlal: Uygurların zorla kamplara alınması, kültürel asimilasyon, doğum kontrolü dayatmaları gibi uygulamalar, birçok insan hakları örgütü tarafından soykırım olarak nitelendirilmektedir. Bu kişilerin Çin'e iadesi, uluslararası topluma soykırımın önlenmesine ilişkin sorumluluklarını ihlal ettirebilir.

5. Yaşam Hakkının İhlali:

- Dayanağı:
 - Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (Madde 6): Hiç kimse keyfi olarak yaşamından mahrum bırakılamaz.
- İhlal: Çin'e iade edilen Uygurların ölüm cezasına çarptırılabilceği veya zorla çalıştırma kamplarında hayatlarını kaybedebileceği yönündeki raporlar, bu temel hakkın ihlal edileceğine işaret eder.

●

6. Kültürel ve Etnik Hakların Korunması:

- Dayanağı:
 - İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICERD).
- İhlal: Çin'in Uygur Türklerine yönelik zorla asimilasyon politikaları (örneğin, dil ve din yasakları) etnik ve kültürel hakların ihlali anlamına gelir. İade edilenlerin bu baskılara maruz kalma riski uluslararası yükümlülükleri ihlal eder.

Uygur Türklerinin Çin'e iade edilmesi, geri göndermeme ilkesi, işkence yasağı, adil yargılanma hakkı ve yaşam hakkı gibi temel uluslararası hukuk normlarına aykırıdır. İadeler, aynı zamanda, soykırım ve insanlığa karşı suçlara dair devletlerin yükümlülüklerini ihlal etme riski taşır. Bu nedenle, iadelerin hukuki ve insani temelleri ciddi şekilde sorgulanmaktadır.

info@ethrw.org ✉

(0212) 524 69 99 ☎

Karagümrük Mah. Sarmaşık Sokak. 📍
No: 43/1. Fatih / İstanbul

İletişim Bilgisi:

Kurum Adı : Doğu Türkistan İnsan Hakları İzleme Derneği

Telefon Numarası: +90 212 524 69 99

Email: info@ethrw.org

İnstagram: <https://www.instagram.com/ethrworg/>

Adres: Karagümrük Mahallesi Sarmaşık Sokak No:43 Fatih - İstanbul - TÜRKİYE